

SYMBOLINEN PÄÄOMA JA YHTEISKUNTALUOKAT

P i e r r e B o u r d i e u

Toimittanut ja johdannon laatinut Loïc Wacquant
Käännös Urpo Kovala

JOHDANTO

Pierre Bourdieu kirjoitti tämän lyhyen mutta tiiviin artikkelin *Arc*-lehden erikoisnumeroon. Numero on omistettu keskiaikaan erikoistuneelle historian tutkija Georges Dubylle, jonka rönsyilevää tuotantoa Bourdieu ihaili ja jonka tarkkaa feodaalisen ritari-pappi-talonpoika -triadin mentaalisen sosiaalisen rakenteen genealogiaa hän käytti hyväkseen (ks. Georges Duby [1980] *Les Trois ordres ou l'Imaginaire du féodalisme*, Gallimard, Paris). Artikkelissa Bourdieu tiivistää ja selvittää tuolloin valmistumisvaiheessa olleen *La Distinction*-teoksensa pääteesiä. Artikkelin on erityisen arvokas siksi, että se 1) esittää selkeästi Bourdieun käsityksen sosiaalisen maailman ”kaksoisobjektiivisuudesta” ja nostaa esiin sosiaalisten ja mentaalisten rakenteiden rekursiivisen konstituution, 2) korostaa symbolisten muotojen performatiivista voimaa ja niiden monitasoista vaikutusta sosiaaliseen kamppailuun sosiaalisten erottelujen poikki ja 3) ehdottaa kiehtovia yhteneväisyyksiä ja olennaisia eroja yhtäältä Bourdieun ”geneettisen strukturalismin” ja toisaalta sekä Marcel Proustin kirjallisen näkemyksen että Erving Goffmanin marginalistisen mikrososiologian välille (nämä kaksi olivat Bourdieun suosimia henkisiä ”sparraajia”). Kaiken kaikkiaan artikkeli havainnollistaa tapaa, jolla Bourdieu yhdisteli Marxin aistimaterialismia, Durkheimin opetuksia luokittelusta (joita Cas-sirer myöhemmin laajensi) ja Weberin oivalluksia kunnian hierarkioista ja muokkasi niiden pohjalta oman luokkateorian. Loïc Wacquant

Avainsanat: *Pierre Bourdieu, symbolinen pääoma, luokka, yhteiskuntaluokka, erottelu.*

SYMBOLINEN PÄÄOMA JA YHTEISKUNTALUOKAT

Ylhäisyys edellyttää tuhlailevuutta; se velvoittaa näyttäytymiseen ja tuomitsee -tappion uhallakin - ylellisyyteen ja kuluttamiseen. Väittäisin jopa, että tämä tuhlailevaisuuden käytäntö vakiintui 1200-luvun alussa nimenomaan reaktionä uusrikkaiden sosiaaliseen nousuun. Nousukkaista erottauduttiin esiintymällä heitä anteliaampina. Lähdekirjallisuus on tässä yksiselitteistä. Mikä erottaa ritarin nousukkaasta? Jälkimmäinen on saita, edellinen taas ylhäinen, koska hän käyttää iloisesti

kaiken mitä omistaa ja koska hän on kaulaansa myöten veloissa.

- Georges Duby (1973) *Hommes et structures du Moyen Âge*

Kaiken tieteellisen luokittelutyön tulee ottaa huomioon, että sosiaalisia toimijoita luonnehtivat objektiivisesti kahdenlaiset ominaisuudet: yhtäältä aineelliset ominaisuudet, joita, kehosta alkaen, voi laskea ja mitata kuten mitä tahansa fyysisen maailman objekteja ja toisaalta symboliset ominaisuudet, joita toimijoille kehittyä suhteessa heitä ha-

vainnoiviin ja arvottaviin subjekteihin ja jotka vaativat tulla tulkituiksi oman erityisen lojiikkansa mukaisesti. Tämä merkitsee sitä, että sosiaalinen todellisuus auktorisoi kaksi erilaista lukutapaa: ensinnäkin sellaisen, joka käyttää tilastotiedettä objektivistisesti tuottaakseen *jakaumia* (termin tilastotieteellisessä mutta myös taloustieteellisessä merkityksessä), kvantifioituja kuvauksia tiettyjen ”objektiivisten indikaattorien” (eli materiaalien ominaisuuksien) avulla hahmotetun sosiaalisen energian jakautumisesta suuressa joukossa keskenään kilpailevia yksilöitä ja toiseksi sellaisen, joka keskittyy erittelemään merkityksiä ja paljastamaan ne kognitiiviset operaatiot, joiden avulla toimijat itse noita merkityksiä tuottavat ja erittelevät.

Ensin mainittu orientaatio pyrkii tavoittamaan objektiivisen ”todellisuuden”, joka on arkikokemuksen tavoittamattomissa ja paljastamaan ”lait” eli jakaumien väliset merkitsevät (ei-satunnaiset) suhteet. Jälkimmäinen orientaatio taas ei ota kohteeseen ”todellisuutta” vaan ne representaatiot, joita toimijat todellisuudesta laativat ja jotka muodostavat sosiaalisen maailman ”todellisuuden”, kun se ymmärretään idealistifilosofien tapaan ”representaatioksi ja tahdoksi”. Ne, jotka myöntävät yksilöllisistä tietoisuuksista ja tahdoista riippumattoman sosiaalisen ”todellisuuden” olemassaolon, nojaavat tieteen konstruktion täysin loogisesti erottautumiseen sosiaalisen todellisuuden yhteisistä representaatioista (Durkheimin ”esikäsitteistä”) kun taas ne, jotka redusoiivat sosiaalisen todellisuuden toimijoiden siitä muodostamaan representaatioon, ottavat jälleen täysin loogisesti kohteeseen sosiaalista maailmaa koskevan primaaritiedon¹: ”kirjausten kirjaaminen”, kuten Garfinkel sitä nimittää. Se ottaa kohteeseen tieteen, jota toteuttavat toimijat käytännöissään, ja se voi olla vain kirjausten kirjauksia sosiaalisesta todellisuudesta, joka taas voi viime kädessä olla vain mielen rakenteiden (kielellisiä) tuotteita.

Toisin kuin sosiaalifysiikka, yhteiskuntatiede ei voi typistää itseään erilaisten pääomien aineellisten indikaattorien (useimmiten jatkumonluonteisten) jakaumien kirjaamiseen. Samastumatta koskaan ”tulkintojen tulkinnaksi”

sen on integroitava kohdetta koskevaan (akateemiseen) tietoon se (käytännöllinen) tieto, joka toimijoilla kohteesta on. Toisin sanoen yhteiskuntatieteen tulee tuoda (akateemiseen) niukkuutta ja niukasti saatavilla olevista asioista käytävää kilpailua koskevaan tietoon mukaan sitä käytännön tietoa, jota toimijat tästä kilpailusta hankkivat tuottamalla yksilöllisiä tai kollektiivisia erotteluja, jotka eivät ole sen vähemmän objektiivisia kuin sosiaalifysiikan esittämien taseiden jakaumatkaan.

Yhteiskuntaluokkien ongelma tarjoaa erityisen antoisan tilaisuuden hahmottaa näiden kahden toisilleen vastakkaisen näkökulman suhdetta. Ilmeinen vastakohta luokkien olemassaolon myöntävien ja kieltävien näkemysten välillä osoittaa konkreettisesti luokittelujen olevan taistelulentä, mutta samalla se peittää näkyvistä tärkeemmän vastakohtaisuuden, joka liittyy sosiaalista maailmaa koskevan tiedon teoriaan. Edellinen osapuoli, joka omia tarkoituksiperiään varten omaksuu sosiaalifysiikan näkökulman, haluaa nähdä yhteiskuntaluokan vain tutkijan kohteeseensa sovittamana heuristisena käsitteenä tai tilastollisena kategoriana, joka tuo epäjatkuvuutta jatkuvanluonteiseen maailmaan. Jälkimmäisen kannan edustajat taas pyrkivät perustamaan yhteiskuntaluokkien olemassaolon toimijoiden kokemukselle: he pyrkivät osoittamaan, että toimijat tunnistavat luokkien olemassaolon niiden prestiisin mukaisesti eroteltuina, että he voivat sijoittaa yksilöitä näihin luokkiin enemmän tai vähemmän eksplisiittisten kriteerien perusteella ja että nämä yksilöt pitävät itseään yhteiskuntaluokkien jäseninä.

Marxilaisen teorian, sen usein omaksunan tiukasti objektivistisen muodon, ja weberläisen teorian, joka erottaa toisistaan yhteiskuntaluokan ja statusryhmän (*stand*), joka määräytyy symbolisten ominaisuuksien kuten elämäntavan perusteella, välinen vastakohta-asetelma muodostaa toisenlaisen, aivan yhtä fiktiivisen vaihtoehdon objektivismiin ja subjektivismiin välillä. Määritelmänsä mukaisesti elämäntavoilla on erottautumisfunktio vain niille subjekteille, jotka ovat valmiiksi taipuvaisia tunnistamaan nuo elämäntavat, ja weberläinen statusryhmien teoria on hyvin

lähellä niitä subjektivistisia luokkateorioita, jotka, kuten W. Lloyd Warnerin teoria, sisällyttävät elämäntavat ja subjektiiviset representaatiot sosiaalisten erottelujen perusteisiin.² Mutta Max Weberin ansio on siinä, että sen sijaan, että esittäisi nämä kaksi näkemystä toisensa poissulkevana, kuten suurin osa hänen kommentoijistaan ja amerikkalaisista jäljittelijöistään, hän yhdistää nämä kaksi vastakkaisista näkemystä esittäen näin kysymyksen sosiaalisten erottelujen kaksista juurista yhtäältä materiaalien erojen objektiivisuudessa ja toisaalta representaatioiden subjektiivisuudessa. Weber tarjoaa kuitenkin kysymykseen näivirealistisen ratkaisun, samalla kehystäen sen, erottamalla kahdentyyppisiä ryhmiä siellä, missä itse asiassa on kyse vain *kahdesta ryhmän sisäisestä olemisen tavasta*.

Objektivistiset teoriat samastavat luokat (vaikkapa vain osoittaakseen *per absurdum*, että niitä ei ole olemassa) tiettyihin ryhmiin, populaatioihin, jotka ovat laskettavissa ja erotettavissa toisistaan todellisuuteen itseensä kuuluvien rajojen avulla, kun taas subjektivistiset (tai marginalistiset) teoriat redusoivat ”sosiaalisen järjestyksen” eräänlaiseen kollektiiviseen luokitukseen, johon päästään kokoamalla yhteen yksittäisiä luokituksia tai – tarkemmin sanoen – yksittäisiä luokiteltuja ja luokittelevia strategioita, joiden avulla toimijat luokittelevat itsensä ja toiset. Yhteiskuntaluokkien teorian tulee siis ylittää tämä vastakohta-asetelma.

Niiden asettama haaste, jotka käyttävät jakaumien jatkuvuuden argumenttia kieltäkseen yhteiskuntaluokkien olemassaolon, kohdistuu niihin, jotka pyrkivät suhtautumaan siihen kuin lapselliseen vetoon tai huijaukseen. Haaste ei jätä muuta mahdollisuutta kuin joko palata loputtomiin Marxin tuotannosta löytyviin, keskenään ristiriitaisiin yhteiskuntaluokkien määritelmiin tai sitten toivoa tilastotieteen ratkaisevan nämä hiekkakasaparadoksin uudet muodot, jotka se nostaa esiin³ operaatioissa, jolla se paljastaa eroja ja sallii meidän mitata niitä tarkasti pyyhkimällä pois rikkaiden ja köyhien, porvariston ja pikkuporvariston, kaupunkilaisten ja maalaisten, nuorten ja vanhojen, esikaupunkilaisten ja keskikaupunkilaisten väliset *rajat*. Ansaan jäävät armotta ne, jotka tänään julistavat marxis-

min nimissä vakavalla naamalla, positivistisen pitsinnypläyksen tuloksena, että pikkuporvareiden lukumäärä Ranskassa on ”korkeintaan 4 311 000”.⁴

Jatkuvuuden sosiologit, joista suurin osa on ”puhtaita teoreetikkoja” siinä arkisessa merkityksessä, että heidän lausuntonsa eivät perustu empiiriseen todentamiseen, voittavat joka käänteessä siirtämällä todistustaakaan vastustajilleen. Vastaväitteeksi riittää vetoaminen Paretoon, jonka auktoriteettiin he itsekin yleensä vetoavat: ”On mahdotonta vetää absoluuttista rajaa rikkaiden ja köyhien välille tai työläisten ja maan tai teollisen omaisuuden omistajien välille. Useat tutkijat vetävät tästä sen johtopäätöksen, että meidän yhteiskunnassamme ei voi järkevästi puhua kapitalistiluokasta tai asettaa porvaristoa ja työläisiä vastakkain.”⁵ Tämä on Pareton mukaan samaa kuin sanoa, että ei ole olemassa vanhuksia, koska emme tiedä missä iässä tai elämänvaiheessa vanhuus alkaa.

Mitä tulee sosiaalisen maailman redusoimiseen representaatioksi, jonka muodostamme toisten meille tarjoamasta representaatiosta tai – tarkemmin sanoen – representaatioksi niiden (mielen) representaatioiden koosteesta, joita jokainen toimija muodostaa toisten hänelle tarjoamien (teatraalisten) representaatioiden pohjalta, tämä näkemys ohittaa sen tosiseikan, että subjektiiviset luokitukset pohjautuvat sellaisen luokituksen objektiivisuuteen, joka ei ole redusoitavissa yksilöllisiä luokituksia yhdistelemällä saatavaan kollektiiviseen luokitukseen. ”Sosiaalinen järjestys” ei muodostu yksittäisten järjestysten pohjalta kuten äänestystulos tai markkinahinta.⁶

Luokkatilanne, jonka sosiaalitalostat tavoittavat erilaisten indikaattorien avulla, jotka ilmaisevat paikkaa tuotantosuhteissa tai – tarkemmin sanoen – niitä resursseja materiaallisen tai kulttuurisen tuotannon välineiden käyttöön (taloudellinen pääoma) tai mahdollisuuksia näiden välineiden symboliseen käyttöön (kulttuurinen pääoma), määrää suoraan tai epäsuorasti, kollektiivisista luokituksista juontuvan positionsa kautta, ne representaatiot, joita kukin toimija muodostaa omasta positioistaan ja hänen ”minän esittämisen”

(Goffman) strategioistaan – siis hänen omaksumansa position näyttämöllepanosta. Tämä näkyy jopa epäilmeisimmissä tapauksissa, kuten amerikkalaisen keskiluokan maailmassa, jonka moninaisia ja keskenään sekoittuneita hierarkioita symbolinen interaktionismi on kuvannut, tai puhtaassa rajatapauksessa, jollaista edustaa snobismin ja salonkien maailma sellaisena kuin Marcel Proust sen kuvasi.⁷

Nämä sosiaaliset maailmat, jotka ovat omistautuneet erottautumisen ja teeskentelyn strategioille, tarjoavat karkean esimerkin maailmasta, jossa jatkuvassa prosessissa syntyvä ”sosiaalinen järjestys” olisi joka hetki tilapäinen ja jatkuvasti uhanalainen tulos luokkataistelusta, joka on tyypistetty luokkukamppailuksi, konfrontaatioksi symbolisten strategioiden välillä. Nuo strategiat pyrkivät muuttamaan positioita manipuloimalla niiden representaatioita, kuten niitä, jotka koostuvat esimerkiksi yrityksestä kieltää etäisyydet (yrityksellä vaikuttaa ”yksinkertaiselta” tai ”helposti tavoitettavalta”) tehdäkseen ne helpommin tunnistettaviksi tai päinvastoin tunnistaakseen ne osoittamalla, ostensiivisesti, voidakseen paremmin kieltää ne (kuten Eric Bernen kuvaamassa Schlemielin pelissä).⁸

Tämä berkeleyläinen tila, jossa kaikki erot redusoituisivat erojen ideoiksi ja jossa ainoat etäisyydet olisivat ”omaksuttavia” tai ”pidettäviä”, on sellaisten strategioiden tila, joiden periaatteena on aina assimilaation tai dissimilaation tavoittelu. *Bluffaaja* pyrkii identifioitumaan maineeltaan ylempiarvoisiin ryhmiin, *snobi* pyrkii erottautumaan alempiarvoiseksi leimatuista ryhmistä (tunnetun määritelmän mukaan ”*snobi on henkilö, joka halveksuu jokaista joka ei halveksu häntä*”). Yhtäältä murtaa portit ryhmiin jotka ovat korkeammassa asemassa ja toisaalta sulkea portit yhä useammalta ihmiseltä – sellainen on sosiaalisen ”ansion” kasautumisen laki. Salongin prestiisi riippuu sen poissuljentojen tiukkuudesta (luokseen ei voi päästää vähämaineista henkilöä omaa mainettaan menettämättä) ja vastaanotettujen henkilöiden ”laadusta”, jota taas mitataan niiden salonkien ”laadulla”, joihin heillä on pääsy. Yhteiskunnallisten arvojen pörssin huiput ja pohjat mitataan näillä kahdella kriteerillä – toisin sanoen suurella

määrällä pieniä nyansseja, joiden erottaminen vaatii tarkkaa silmää. Maailmassa, jossa kaikki luokitellaan ja joka siksi luokittelee – esimerkiksi paikat joissa tulee näyttäytyä, kuten hyvämaineiset ravintolat, esteratsastuskilpailut, yleisöluennot, näyttelyt, showt, jotka tulee nähdä, Venetsia, Firenze, Bayreuth, venäläinen baletti; ja lopuksi vaikeapääsyiset paikat, kuten salongit ja yksityisklubit – luokitusten (jotka eleganssin erotuomarit kiirehtivät tuomitsemaan vanhentuneiksi niiden arkistuessa liiksi) täydellinen hallinta on välttämätön, jos haluaa saada suurimman mahdollisen tuoton sosiaalisille sijoituksilleen ja vähintäänkin välttyä tulemasta sijoitetuksi ryhmiin, joiden arvo on pudonnut. Meitä luokitellaan omilla luokittelukriteereillämme: ei vain Odettella ja Swannilla, jotka pystyvät pelkästään kutsuvieraslistaa lukemalla erottamaan päivälliskutsujen ”chic-tason”, vaan myös Charlusilla, Madame Verdurinilla ja Balbecissa lomailevalla pääministerillä on erilaisia luokituksia, jotka puolestaan luokittelevat heidät itsensä samalla kun he ajattelevat luokittelevansa toisia. Tämä tapahtuu erehtymättä, sillä juuri mikään ei riipu niin selkeästi luokka-asemasta kuin näkemys luokituksista.

Olisi kuitenkin vaarallista hyväksyä sellaiseen Proustin tarjoama kuva ”maailmasta” – ”teeskentelijän” maailmankuva, joka näkee ”maailman” valloittavana tilana, kuten Madame Swann, joka poistuu aina kotoaan kuin vaarallisille seikkailuretkille, joita teoksessa verrataan jossain kohti siirtomaasotaan.

Yksilöiden ja ryhmien arvo ei nimittäin ole snobin sosiaalisen työn suora funktio siinä määrin kuin Proust antaa ymmärtää, kun hän kirjoittaa: ”Sosiaalinen persoonallisuutemme on toisten ihmisten ajattelun tuote”.⁹ Niiden symbolinen pääoma, jotka dominoivat ”seurapiirejä”, kuten Charlus, Bergotte tai Guermantesin herttuatar, ei riipu pelkästään halveksunnasta tai torjunnasta, viileyden tai innokkuuden osoituksista tai tunnustuksen ja häpeän, arvostuksen ja halveksunnan merkeistä – yleensä ottaen vastavuoroisen arvostelun pelistä. Varsinaisesti snobismin (ja, toisella tasolla, pikkuporvarillisen teeskentelyn) määrittelee se sublimoitu muoto, jonka saavat sellaiset lattean objektiiviset todellisuudet kuin

ne, joita sosiaalifysiikka rekisteröi, esimerkiksi linnat ja maaomaisuus, omistuskirjat, aateliisuus ja korkeakoulutus, kun nämä tulkitaan lumotussa, mystifoidussa ja sopimuksiin perustuvassa havainnossa. Luokittelut pyrkivät säilyttämään jakaumia ja siten uusintamaan niitä. Sosiaalinen arvo – kunnia tai häpeä, maine tai prestiisi, säädylisyys tai kunniallisuus – ei ole toimijoiden performoimien representaatioiden tuotetta ja sosiaalinen olento ei ole pelkästään havaittu olento.

Sosiaaliset ryhmät, erityisesti yhteiskuntaluokat, ikään kuin elävät kahdesti ja ne tekevät niin ennen tieteellisen katseen väliintuloa: ne elävät ensimmäisen asteen objektiivisuudessa, siinä jota materiaalisten ominaisuuksien jakaumat kirjaavat; ja ne elävät toisen asteen objektiivisuudessa, joka koostuu toisilleen vastakkaisista luokituksista ja representaatioista, joita toimijat tuottavat näitä jakaumia koskevan käytännön tiedon pohjalta sellaisina kuin jakaumat ilmenevät elämäntavoissa. Nämä kaksi olemassaolon tapaa eivät ole toisistaan riippumattomia, vaikka representaatioilla onkin tietynasteinen autonomia suhteessa niiden jakautumiseen: representaatio, jonka toimijat muodostavat positioistaan sosiaalisessa tilassa (samoin kuin heidän performoimansa representaatio tuosta representaatiosta – draamallisessa merkityksessä, kuten Goffmanilla), on havainnon ja tulkinnan skeemojen järjestelmän eli habituksen tuote. Habitus taas on itse sellaisen tilan ruumiillistunut tuote, jota määrittää tietty positio materiaalisten ominaisuuksien (objektiivisuus I) ja symbolisen pääoman (objektiivisuus II) jakaumissa, ja joka ottaa huomioon ei vain representaatioita (jotka noudattavat samoja lainalaisuuksia), joita toisilla tästä positioista on ja jotka yhdessä määrittävät symbolista pääomaa (jota usein kutsutaan nimillä prestiisi, auktoriteetti ja niin edelleen) vaan myös position jakaumissa, jotka symbolisesti kääntyvät elämäntavaksi.

Vaikka kieltäydymmekin myöntämästä, että erot johtuisivat pelkästään siitä, että toimijat uskovat tai saavat toiset uskomaan niiden olevan olemassa, on myönnettävä, että objektiiviset erot, jotka ovat sisäänkirjoitettuna materiaalisissa ominaisuuksissa ja niissä differentiaalisissa hyödyissä, joita nämä tarjoavat,

kääntyvät *tunnistetuiksi erotteluiksi* representaatioissa, joita toimijat niistä muodostavat ja esittävät. Mikä tahansa tunnistettu ja legitimitiksi hyväksytty ero toimii sen ansiosta symbolisena pääomana, joka tarjoaa subjekteille erottautumisen hyödyn. Symbolinen pääoma, yhdessä takaamiensa hyödyn ja vallan muotojen kanssa, on olemassa vain suhteessa, jossa yhtenä osapuolena ovat erilliset ja erottavat piirteet esimerkiksi kehossa, kielessä, vaateuksessa, sisustuksessa (nämä kaikki saavat arvonsa asemastaan vastaavien ominaisuuksien järjestelmässä, joka palautuu objektiivisesti jakauma-asemien systeemiin) ja toisena osapuolena yksilöt ja ryhmät, joilla on hallussaan havainnon ja tulkinnan skeemat, jotka antavat heille valmiudet *tunnistaa* ja *tunnustaa* näitä ominaisuuksia eli muokata niistä ilmaisutyylejä, muokattuja ja tunnistamattomia positio-muotoja erilaisissa voimakentissä.

Ei ole olemassa tietylle elämäntavalle tyypillistä käytäntöä tai ominaisuutta (omaksutun objektin merkityksessä), jolle ei voisi antaa erottavaa arvoa sosiaalisesti määräytyneen merkityseriaatteen funktiona ja joka ei siten ilmaisisi sosiaalista asemaa. Todistukseksi tästä käy, että samalle ”fyysiselle” tai ”moraaliselle” piirteelle, esimerkiksi hoikka tai tukeva vartalo, vaalea tai tumma iho, alkoholin käyttö tai siitä pidättäytyminen, annetaan päinvastaisia merkityksiä eri yhteiskunnissa tai samassa yhteiskunnassa eri aikoina.¹⁰ Toimiakseen *erottautumisen merkinä* käytännön tai ominaisuuden tarvitsee vain tulla sijoitetuksi suhteeseen jonkin sellaisen ominaisuuden kanssa, joka voi käytännössä korvata sen tietyssä sosiaalisessa maailmassa, joten se on palautettavissa symbolisten järjestelmien differentiaaliseen etäisyyteen perustuvan erityislogiikan mukaisesti toimivaan käytäntöjen ja ominaisuuksien maailmaan, joka kääntää taloudelliset erot erottaviksi merkeiksi, erottautumisen merkeiksi tai sosiaalisiksi stigmoiksi. Erottautumisen symboli, joka on yhtä keino-tekoinen kuin kielellinen merkki, määrittäyty pelkästään asemastaan oppositiosuhteissa, jotka ovat olennaisia tietyille sosiaaliselle muodostumalle tyypillisessä erottavien merkkien järjestelmässä tavalla, joka saa sen toimijoiden tietoisuudessa näyttämään välttämättömältä.

Tämä selittää sen, että pohjimmiltaan relationaalisenä (sana erottautuminen ilmaisee tämän hyvin) erottautumisen symbolit, jotka voivat vaihdella riippuen siitä sosiaalisesta torjunnasta, jota vastaan ne asettuvat, havaitaan kaikesta huolimatta ”luonnollisten erojen” sisäisinä attribuutteina. Erottautumisen symboleja, oli paikka kotien sisustustyyleistä tai puheen retoriikasta, kielellisistä ”aksenteista”, vaatteiden väristä tai leikkauksesta, pöytätaivoista tai eettisistä kannoista, luonnehtii parhaiten se, että ne ovat ilmaisulliselta funktioltaan kaksinkertaisesti määrättyjä: ensinnäkin positionsa mukaan erottavien merkkien systeemissä ja toiseksi sen bi-univokaalisen suhteen mukaan, joka tavaroiden jakautumisessa vallitsee tuon systeemin ja positioiden järjestelmän välillä.

Tästä seuraa, että aina, kun ominaisuudet luokittelujärjestelmän funktiona havaitaan sosiaalisesti merkitykselliseksi ja legitimeiksi, ne lakkaavat olemasta vain materiaalisia tavaroita, joilla on taipumus päätyä vaihtosuhteisiin ja tuottaa materiaalisia hyötyjä ja muuttuvat ilmauksiksi, *tunnustuksen merkeiksi*, jotka saavat merkityksensä ja arvonsa koko erojen ja etäisyyksien järjestelmän kautta, suhteessa muihin ominaisuuksiin – tai epäominaisuuksiin. Ruumiillistuneet tai objektivoidut ominaisuudet toimivat siten eräänlaisena alkukielenä, jonka kautta meille puhutaan enemmänkin kuin me puhumme, huolimatta kaikista minän esittämisen strategioista.¹¹ Mikä tahansa epätasainen tavaroiden ja palvelusten jako tulee siten helposti tulkituksi symbolisena systeeminä eli erottavien merkkien systeeminä: jakaumat, esimerkiksi autojen, asuntojen, urheiluharrastusten ja seurapelien jakaumat, ovat yleisessä katsannossa symbolisia systeemejä, joiden puitteissa mikä tahansa käytäntö (tai ei-käytäntö) saa arvonsa. Näiden sosiaalisesti merkitsevien jakaumien summa hahmottaa elämäntapojen systeemiä, differentiaalisten etäisyyksien systeemiä, jonka maku synnyttää ja jonka maku tulkitsee hyvän tai huonon maun merkeiksi ja samalla ylemmyyden merkeiksi, joilla on voima tarjota omistajilleen sitä suurempaa erottautumisen hyötyä mitä korkeampi on niiden suhteellinen niukkuus, tai vastaavasti kunniamuuden merkeiksi.

Yhteiskuntaluokkien objektivistinen teoria tyypistää sosiaaliset luokittelut tällaisia luokitteluja koskeviksi objektiivisiksi totuuksiksi ja jättää sosiaalisen maailman määritelmästä pois sen ensisijaisen totuuden, jota vasten se konstruoi (ja joka palaa vainoamaan poliittista käytäntöä, jota tämä objektiivinen totuus orientoi niiden esteiden valesuhteissa, joita se jatkuvasti joutuu voittamaan sanallakseen tuohon teoriaan sopivan sosiaalista maailmaan koskevan näkemyksen). Tieteellinen objektivaatio on täydellistä vain, kun sitä sovelletaan myös sen esteenä olevaan subjektiiviseen kokemukseen. Ja adekvaatti teoria on se, joka integroi objektiivisen tiedon tavoittaman osatotuuden ensikäden kokemukselle ominaiseen totuuteen tuon totuuden (enemmän tai vähemmän pysyvänä ja totaalisenä) väärintunnistamisena, toisin sanoen sosiaalista maailmaa koskevan, lumouksesta riisutun tiedon tietoon, joka koskee tunnustamista lumottuna tai mystifioituna kognitiona, jonka objekti se ensi käden kokemuksessa on.

Erojen todellisten perustojen ja niiden jatkuvuuden periaatteen väärintunnistaminen on syynä siihen, että sosiaalista maailmaa ei havaita erilaisia intressejä omaavien ryhmien välisten konfliktien tai kilpailun tilana vaan ”sosiaalisena järjestyksenä”. Kaikki tunnustaminen on väärintunnistamista: kaikentyyppinen auktoriteetti, ei vain se, joka toteuttaa itseään käskyttämisen kautta vaan myös se, jota käytetään tarvitsematta käyttäen sitä, se, mitä pidetään luonnollisena ja joka on kivettynyt kieleen, käytökseen, elämäntapaan, ja jopa esineisiin (vaat ja kruunut, kärpännahat ja viitat muinaisina aikoina, ylelliset autot ja toimistot nykyisin), nojautuu eräänlaiseen alkukantaiseen uskomukseen, joka on syvällisempi ja vaikeampi juuria pois kuin mitä yleensä tuolla sanalla ymmärrämme. Sosiaalinen maailma on *presuppositioiden* maailma: pelit ja panokset, joita se ehdottaa, hierarkiat ja valinnat joita se tyrkyttää, lyhyesti sanoen ryhmiin kuulumisen ääneenlausumattomat ehdot, se, minkä ne, jotka ryhmän jäsenet ottavat annettuna ja jolla on arvoa niiden silmissä, jotka haluavat kuulua tuohon ryhmään, kaikki tämä perustuu pohjimmiltaan sosiaalisen maailman rakenteiden ja havainnon kategori-

oiden eli doxan tai, kuten Husserl asian ilmaisi, *protodoxan* (sosiaalisen maailman pitämisen luonnollisena ja itsestään selvänä) väliseen yhteensopivuuteen.¹² Objektivismi, joka tyypistää sosiaaliset suhteet niiden voimasuhteita koskevaan objektiiviseen totuuteen unohtaa, että tuon totuuden voi tukahduttaa kollektiivisen pahan tahdon ja lumotun havainnon efekti, joka muuttaa ne oikeutetun hallinnan, auktoriteetin ja prestiisin kysymyksiksi.

Mikä tahansa pääoma, riippumatta siitä, millaisen muodon se saa, harjoittaa symbolista väkivaltaa heti kun se tunnustetaan – eli väärintunnustetaan – pääomana ja tyrkyttää itseään tunnustamista vaativana auktoriteettina. Symbolinen pääoma olisi vain yksi tapa ilmaista mitä Max Weber kutsui karismaksi ellei hän, joka parhaiten ymmärsi, että uskonnon sosiologia on luku vallan sosiologiaa (eikä mikään vähäinen luku), olisi realististen typologioiden loukussa tehnyt karismasta erityistä vallan muotoa sen sijaan, että olisi nähnyt sen minkä tahansa vallan aspektina – siis toisena nimenä oikeutukselle tunnustamisen ja väärintunnustamisen tuotteena tai sen uskon aspektina (nämä ovat kvasi-synomyymeja), ”jonka ansiosta auktoriteettiasemaa käyttävät henkilöt saavat osakseen prestiisiä. Uskoa määrittää sen ansion väärintunnustaminen, jonka se on ottanut objektikseen ja joka lisää sitä valtaa, joka tällä objektilla siihen on. Aatelisuus, hyvä tahto, maine, pahamaineisuus, kunnia, kuuluisuus tai sitten lahjat, lahjakkuus, äly, kulttuuri, erottautuminen, maku – suuri määrä kollektiivisen uskon projektioita, jotka usko uskoo löytävänsä kohteidensa *ominaisluonteesta*. Snobismi tai teeskentely ovat sellaisten uskovaisten dispositioita, joita vainoaa ikuisesti rikkomuksen tai virhearvion pelko ja synnin tekemisen pelko hyvää makua vastaan ja joita hallitsevat pysyvästi transsendentaaliset voimat, joille he antautuvat jo niiden tunnustamisen kautta, kuten taide, kulttuuri, kirjallisuus, muoti ja muut vastaavat seurapiirien fetisit¹³ ja niiden vastaanottajien kautta, sellaisten eleganssin rakentajien kuin muotisuunnittelijat, taidemaalarit, kirjailijat, kriitikot – nämä ovat pelkkiä sosiaalisen uskon luomuksia, joilla kuitenkin on todellista valtaa uskoviin, olipa kyse vallasta pyhittä

materiaalisia objekteja siirtämällä niihin kollektiivinen pyhä tai vallasta muuttaa niiden representaatioita, jotka delegoivat valtaansa heille. Usko on kiinnittymistä, joka ei tiedä tuottavansa sen, mihin se kiinnittyy; se ei tiedä tai halua tietää, että kaikki mikä tuottaa sen objektin sisäsyntyistä vetovoimaa on lopulta vain lukemattomia maineen ja häpeän operaatioita, jotka ovat kaikki yhtä vähän tietoisia omasta luonteestaan ja jotka on valmistettu symbolisten tuotteiden markkinoilla ja materialisoituvat virallisesti tunnustettuina ja taattuina symboleina, erottautumisen ja pyhittämisen merkkeinä ja karisman todistuskappaleina kuten aatelisarvot tai kouluosaavutukset, arvostuksen objektivoidut merkit jotka vaativat arvostuksen osoittamista, loistokkuus ja seremoniat, joiden vaikutuksena ei ole vain sosiaalisen aseman ilmaiseminen vaan myös kollektiivinen tunnustus joka sille myönnetään jo sallimalla tuollaiset julkiset oman merkityksensä ilmaisut. Legitiimi auktoriteetti julistautuu ja asettuu sellaiseksi nimenomaan siten, että sillä ei ole muuta tehtävää kuin olla olemassa asettuakseen auktoriteetiksi, toisin kuin teeskentely, johtuen epäsuhdasta subjektin itselleen antaman merkityksen välillä ja sen minkä ryhmä hänelle sallii, sen välillä minkä hän ”sallii itselleen” ja mikä hänelle sallitaan”.¹⁴

Sosiaalisen alkemian perustavanlaatuinen operaatio, minkä tahansa pääoman lajin muuttaminen symboliseksi pääomaksi, oikeutetuksi omaisuudeksi, joka perustuu omistajan ominaisuuksiin, edellyttää aina eräänlaista työtä, näkyvää ajan, rahan ja energian kulutusta (jonka ei silti tarvitse olla ilmeistä), *uudelleen jakamista*, joka on tarpeen jakauman tunnustamisen varmistamiseksi sekä vastaanottajan myöntämää tunnustusta sille, joka, koska on sijoittunut jakaumassa paremmin, on asemassa, jossa on mahdollista antaa velallisuuden tunnustus, joka on samalla arvon tunnustus.¹⁵ Elämäntapa on tärkein ja tänään ehkä perustavanlaatuisin näistä symbolisista julistuksista – vaatetus, sisustus ja muu omaisuus, jotka, koska ne toimivat jäsenyyden ja poissuljennan logiikalla, tekevät pääomaerot (ymmärrettyinä kyvyksi hankkia vaikeasti saatavissa olevia tavaroita ja vastaavia

hyötyjä) näkyviksi sellaisessa muodossa, että ne väistävät sitä oikeuttamattoman brutaalia tosiseikkaa, että *datum brutum*, pelkkä merkityksettömyys tai puhdas väkivalta, mukautukseen tällaiseen väärintunnistettuun ja rappeutuneeseen symboliseen väkivaltaan, joka näin julistetaan ja tunnustetaan legitimeiksi.¹⁶ Siten ”elämäntapa” ja ”elämän tyylillistyminen” kääntävät voimasuhteet merkityssuhteiksi, merkijärjestelmäksi, jonka merkeillä, koska ne, kuten Hjelmslev sanoo, ”eivät määriyty positiivisesti sisältöjensä perusteella vaan negatiivisesti suhteesta muihin järjestelmän termeihin”¹⁷, on eräänlaisen harmonian viritämä valmius ilmaista yksilön asemaa jakaumissa. Vaikka ne saavat arvonsa asemastaan oppositioiden systeemissä ja ovat vain sitä mitä muut eivät ole, elämäntavoilla – ja ryhmillä joita ne erottavat toisistaan – ei näyttäisi olevan muuta perustaa kuin kanta-ajensa luonnolliset taipumukset, kuten tämä erottelu, jonka sanotaan olevan ”luonnollinen”, vaikka – kuten sanatkin paljastavat – se on olemassa vain oppositiosuhteissa muihin ”tavallisempiin” eli tilastollisesti yleisempiin dispositioihin. Luonnollisen erottautumisen kohdalla etuoikeutettu asema sisältää oman oikeutuksensa. Legitimoiva dramatisointi, joka vallankäyttöä aina seurailee, ulottuu kaikkiin käytäntöihin mutta aivan erityisesti kulutustottumuksiin, joiden motiivina ei välttämättä tarvitse olla erottautuminen erottautumisen vuoksi, kuten taideteosten materiaalsen ja symbolisen haltuunoton kohdalla, jonka ainoa periaate näyttäisi olevan *persoonan* dispositiot hänen ainutlaatuisessa yksilöllisyydessään. Kuten uskonnolliset symbolit muissa hallinnan lajeissa, kulttuurisen pääoman symbolit, olivatpa ne objektivoituja tai ruumiillistuneita, myötävaikuttavat hallinnan oikeuttamiseen ja vallanpitäjien *elämäntaito* sinänsä myötävaikuttaa valtaan, joka mahdollistaa ne sikäli kuin sen mahdollisuuden ehdot jäävät pimentoon ja kuin se havaitaan, ei vain legitimeiksi vallan ilmaukseksi, vaan oikeutuksen perustaksi.¹⁸ ”Elämäntapoihin” ja ”elämän tyylillistymiseen” perustuvat ”statusryhmät” eivät eroa luokista, kuten Weber uskoo, vaan *rappeutuneista luokista* – tai toisin sanottuna ne eroavat sublimoiduista ja siten oikeutetuista luokista.

VIITTEET

- 1 Vaikka keskitymme tässä yhteydessä vain tähän (esimerkiksi Durkheimin edustamaan) sosiaalityönteorian muotoon, joka sosiokybernetiikan tavoin myöntää, että todellisuutta voi tulla tuntemaan vain käyttämällä loogisia luokitteluvälineitä, emme halua kiistää sosiaalienergetiikan erityistä sukulaissuhdetta positivistiseen taipumukseen rakentaa luokituksia joko keinoitekoisiksi ”operationaaliseksi” jakaumiksi (kuten ikäryhmien tai tuloluokkien kohdalla) tai ”objektiivisiksi” katkokseksi (joita synnyttävät jakaumien epäjatkuvuudet tai käyrien käännepesteet). Haluamme vain korostaa, että perustavanlaatuinen valinta ei ole ”kognitiivisen näkökulman” ja behaviorismin (tai minkään muunkaan mekanistisen sosioanalyysin muodon) välillä vaan merkityssuhteiden hermeneutiikan ja voimasuhteiden mekaniikan välillä. [Pierre Bourdieu, jatkossa P.B.]
- 2 W. Lloyd Warner (1960) *Social Class in America: The Evaluation of Status*. Harper & Row, New York. [Loïc Wacquant, jatkossa L.W.]
- 3 Hiekkakasan paradoksi on yksi monista Sorites-paradokseista, jotka muotoili Eubulides Miletolainen (350 e.a.a.), Sokrateen oppilas ja megaralaisen loogikkokoulukunnan perustaja. Se tunnetaan myös ”vähittäisyysargumenttina”: koska yksi hiekanjyvä ei muodosta hiekkakasaa, kaksikaan ei siihen riitä, ei edes tuhat. Premissien epämääräisyydestä johtuen premissi on kohdallinen mutta johtopäätös ei. [L.W.]
- 4 Bourdieu viittaa tässä Christian Baudelotin, Roger Establetin ja Jacques Malemortin (1974) kirjaan *La petite bourgeoisie en France*. Maspéro, Paris. Kirjan kirjoittajat kehrittelevät tulolähteeseen perustuvaa, tiukan objektivistista luokan määrittelmää hyväksi käyttäen barokkimaisen kaavan, jonka avulla he laskevat pikkuporvariston tarkan koon. [L.W.]
- 5 Vilfredo Pareto (1972) *Manual of Political Economy*. Macmillan, London. [L.W.]
- 6 Ajatelkaa tässä seuraavaa, metaforien käyttöä myöten erityisen tyypillistä sosiaalimarginalismin ilmausta: ”Jokainen yksilö on vastuussa omasta käytöskuvastaan ja toisten myöntymiskuvasta, niin että koko henkilön ilmaisemiseksi tulee yksilöiden tarttua seremoniaalisesti toistensa käsiin ketjussa, jossa jokainen jatkaa sopivalla käytöksellä oikealle sen mitä hän saa myöntyväisyydellä vasemmalta”. Erving Goffman (1958) *The Nature of Deference and Demeanour*. *American Anthropologist* 58, Kesäkuu 1958, 473–

- 502 (lainaus sivulla 484). [P.B.]
- 7 Erving Goffman (1990 [1958]) *The Presentation of Everyday Life*. Penguin, New York. Marcel Proust (1913–1937) *À la Recherche Du Temps Perdu*. [L.W.]
 - 8 Eric Berne (1964) *Games People Play*. Ballantine Books, New York. Teos on johtavan psykiatrin transaktionaalinen analyysi sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteesta ja sen taustalla olevista motivaatioista. [L.W.]
 - 9 Marcel Proust (1913–1937) *À la Recherche Du Temps Perdu*. Erving Goffman (1956) The nature of Deference and Demeanour. *American Anthropologist* 58:3, 473–502: “The individual must rely on others to complete the picture of him.” [P.B.]
 - 10 Hienossa kirjassaan *Symbolic Crusade: Status Politics and the American Temperance* (University of Illinois Press, Urbana & London) Joseph Gusfield (1968) osoittaa, miten pidättyvyys, joka 1800-luvun Yhdysvalloissa oli porvaristoon kuulumisen selkein symboli, vähitellen torjuttiin ja sen korvasi alkoholin kohtuukäyttö, kun alkoholista tuli yksi uuden, ”rennomman” elämäntavan osatekijöistä. [P.B.]
 - 11 Varsinaisen viestinsä lisäksi kieli kertoo myös puhujan sosiaalisesta asemasta (ja on jopa tapauksia, joissa se ei kerro mitään muuta), mikä johtuu kielen asemasta eli Troubetzkoyta lainaten ”ekspressiivisestä tyylistä” tällaisten tyylien järjestelmässä. [P.B.] Ks. Nicolai Trubetzkoy (1969) *Principles of Phonology*. University of California Press, Berkeley, CA. Bourdieu käänsi teoksen Editions de Minuit -kustantamon sarjaan *Le sens commun*. [L.W.]
 - 12 Ks. Edmund Husserl (1983[1913]) *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy. First Book: General Introduction to a Pure Phenomenology*. Martinus Nijhoff, The Hague, luku 4. [L.W.]
 - 13 Pierre Bourdieu & Yvette Debault (1975) Le couturier et sa griffe: contribution à une théorie de la magie. *Actes de la recherche en sciences sociales* 1:1, 7–36. [L.W.]
 - 14 Kunkin toimijan tulee joka hetki ottaa huomioon se hinta, joka hänelle määräytyy symbolisten tavaroiden markkinoilla ja joka määrittää, mihin hänellä on varaa (toisin sanoen muun muassa sen, mitä hän voi oikeutetusti vaatia itselleen maailmassa, jossa kaikki tuotteet ovat hierarkisoituja). Käsitys luottamusarvosta (joka joissakin maailmoissa, kuten intellektuellien tai taitelijoiden kentällä, voi olla arvon käypä peruste) ohjaa strategioita, jotka, tullakseen tunnistetuiksi, tulee säätää täsmälleen oikealle tasolle, ei liian korkealle (kuten teeskentelyssä) eikä alhaalle (kuten vulgaarisuudessa tai kunnianhimon puutteessa). Tämä koskee erityisesti assimiloitumista toisiin ryhmiin (tai niistä erottautumista), jotka voivat tietyissä rajoissa pelata tunnistetuilla etäisyyksillä. (Olen osoittanut toisaalla, että taiteilijan ”ikäantyminen” on osin symbolisen pääoman kertymisen ja sitä vastaavan oikeutetun kunnianhimon kehittymisen tulosta.) [P.B.] Pierre Bourdieu (1987[1975]) *The Invention of the Artist's Life*. *Yale French Studies* 73, 75–103. [L.W.]
 - 15 Esikapitalistisissa yhteisöissä tällainen muutos on erityisen voimakas siitä syystä, että symbolisen pääoman kerääminen on niissä useimmiten ainoa mahdollinen pääoman keräämisen muoto, sekä käytännössä että lain sanelemana. Yleisemmin ottaen mitä vahvempaa (taloudellisen ja jopa kulttuurisen) pääoman vallan suorien ilmausten sensurointi on, sitä en-emmän pääomaa on kerättävä symbolisen pääoman muodossa. [P.B.]
 - 16 Mitä heikommin osapuolet tuntevat toisiaan, sitä vahvemmin luokitteluoperaatioiden täytyy sosiaalisista asemista viestiäkseen nojautua symbolisiin: kylissä tai pikkukaupungeissa sosiaalisen arvon määrittäminen voidaan pohjata lähes täydelliseen tietoon henkilöiden tärkeimmistä taloudellisista ja sosiaalisista piirteistä. Kaupunkimaisen elämän anonyymeissa ja satunnaisissa kohtaamisissa sen sijaan tyyli ja maku epäilemättä ohjaavat suuremmassa määrin sosiaalista arviointia ja vuorovaikutuksessa käytettäviä strategioita. [P.B.] Tästä vertailusta ks. Pierre Bourdieu (2002) *Le bal des célibataires: crise de la société paysanne en Béarn*. Éditions du Seuil, Paris. Englanniksi: Pierre Bourdieu (2008) *Bachelor's Ball. The Crisis of Peasant Society in Béarn*. University of Chicago Press, Chicago. [L.W.]
 - 17 Lainaus on itse asiassa Ferdinand de Saussurelta (1968) teoksesta *Cours de linguistique générale*. Paillot, Paris, 162. Tätä väittämää kehittelivät edelleen Hjelmslev ja Kööpenhaminan Lingvistipiiri, ks. Louis Hjelmslev (1961[1943]) *Prolegomena to a Theory of Language*. University of Wisconsin Press, Madison. [L.W.]
 - 18 Tästä seuraa, että valtasuhteiden kentän analyysiä valta-asemien järjestelmänä ei voi erottaa analyysistä, joka kohdistuu noita asemia miehittävien toimijoiden ominaisuuksiin (ja ominaisuuksiin) sekä siihen, missä määrin nuo ominaisuudet symbolisten efektiensä kautta myötävaikuttavat vallan jatkuvuuteen. [P.B.]